

УДК 711.123

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ ІНТЕР'ЄРУ СПОРТИВНИХ РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЦЕНТРІВ ДЛЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ**Булгакова Т. В., Радченко Ю. С.**

Київський національний університет технологій та дизайну

Мета. Визначення вимог до формування інтер'єрного простору спортивних реабілітаційних центрів для осіб з інвалідністю, з узагальненням основних планувальних, художньо-естетичних підходів та рекомендацій до проектування інтер'єрів.

Методика. Аналіз та систематизація літературних джерел, історичних знань та нормативної документації щодо проектування інтер'єру спортивних реабілітаційних центрів для осіб з інвалідністю. Вивчення та узагальнення сучасного досвіду проектування, анкетування відповідної категорії населення. Синтез результатів аналізу.

Результати. Виявлено особливості дизайну інтер'єрного простору спортивних реабілітаційних центрів для осіб з інвалідністю. Сформовано рекомендації до організації доступного середовища.

Наукова новизна. Визначено основні засади формування інтер'єру та принципи художньо-естетичної організації спортивних реабілітаційних центрів для осіб з інвалідністю.

Практична значимість. Розроблено рекомендації щодо використання певних принципів художньо-естетичної організації в оформленні інтер'єрного простору спортивних реабілітаційних центрів, що дозволить сформувати доступне середовище для осіб з інвалідністю.

Ключові слова: дизайн, інтер'єрний простір, особа з інвалідністю, доступність, безбар'єрність, спортивний реабілітаційний центр, комфорт

Необхідність гуманізації усіх сторін життя нашого сучасного суспільства є очевидною. У наш час, в Україні, зареєстровано близько 8 мільйонів дорослих осіб – інвалідів I, II, III груп, вік яких досягає 45 років. Враховуючи загальну кількість осіб непрацездатного стану, хронічних хворих диспансерного нагляду, дітей та підлітків з інвалідністю, осіб, що не оформили інвалідність, то в країні буде налічуватися близько 16 мільйонів чоловік, що потребують термінових реабілітаційних заходів [7].

Нинішній стан спортивних реабілітаційних центрів (далі – СРЦ) для осіб з інвалідністю (далі – ОІ) в Україні, вказує на неналежне ставлення до зазначеної категорії населення. Насамперед, головна мета таких центрів є відновлення людини, фізичних та психологічних сил, необхідних для її основної життєдіяльності. Фізичне виховання сприяє нівелюванню та подоланню безлічі відхилень тому, що рух забезпечує зв'язок людини з довколишнім світом, і є основою розвитку її психічних процесів й організму в цілому. Застосування методів фізичної культури є важливими засобом при медичній,

фізичній, психічній й соціальній реабілітації, і доводить, що такі методи унікальними та універсальними у процесі повернення людини в соціальне середовище. Доступність як до середовища будівель спортивних реабілітаційних центрів, так і у внутрішньому їх просторі має передбачати забезпечення фізіологічних та психологічних потреб за рахунок організації простору із принципами Універсального дизайну для всіх категорій населення [4].

В розвинених країнах світу проблема адаптації до потреб маломобільного населення приділяється значна увага. Так, ОІ може самостійно й безперешкодно пересуватися у міському середовищі – відвідувати будівлі житлового та громадського призначення, рекреаційні об'єкти, користуватися різноманітними елементами міської інфраструктури тощо [1].

Постановка завдання

Метою статті є визначення особливостей дизайну інтер'єру та організації доступного, безбар'єрного внутрішнього середовища спортивних реабілітаційних центрів для осіб з інвалідністю за допомогою художньо-естетичних підходів та принципів універсального дизайну.

Результати досліджень

Адаптивна фізична культура – це складне й багатофункціональне явище, що складається із взаємозалежних частин, де кожна має свою мету, завдання, функції. Винятковість даної сфери в тому, що фізична культура у всіх її проявах має стимулювати позитивні морфо-функціональні зрушення в організмі, формуючи необхідні рухові координації, фізичні якості, що спрямовані на життєзабезпечення, розвиток й удосконалювання організму.

Фізкультурно-спортивні споруди вважаються найбільшими, найскладнішими серед інших систем обслуговування населення. Вони є складовою частиною усіх структурних елементів населених місць, від початкових рівнів (прості прибудинкові майданчики, приміщення для оздоровчих занять) до найбільших загальноміських і позаміських споруд, комплексів. Аналіз нормативної літератури щодо заданої тематики показав, що норми проектування є застарілими, їх дотримання стосується містобудівних та архітектурних об'єктів другої половини ХХ століття у країнах Східної та Західної Європи, Північної Америки, колишнього СРСР і України [2].

Місцезнаходження СРЦ має бути легкодоступним та позитивно впливати на стан реабілітантів. Споруди СРЦ слід розміщувати на окремих ділянках селищних територій міст, селищ міського типу та сільських поселень.

Реабілітаційні центри не рекомендується розташовувати поблизу промислових санітарно-захисних зон, сільськогосподарських та інших об'єктів народного господарства, що забруднюють повітря та землю, біля магістралей з інтенсивним рухом [3]. Найбільші державні реабілітаційні комплекси знаходяться у восьми областях України, а саме: Вінницькій, Запорізькій, Київській, Львівській, Одеській, Рівненській, Черкаській, Чернівецькій. Усі державні реабілітаційні центри перебувають на повному фінансуванні державою, згідно з законодавством України на соціально-трудова реабілітацію – адаптацію та надання соціально-медичних послуг, визначених категорій осіб з інвалідністю в Україні, тобто кожна людина з інвалідністю має законодавчу можливість пройти професійно-медичну реабілітацію безкоштовно [7]. Серед вище згаданих центрів лише один є спортивним реабілітаційним. Це «Західний реабілітаційно-спортивний центр» за адресою с. Яворів, вул. Рівних прав та можливостей, 1, Турківського району, Львівської області (рис. 1).

Рис. 1. Вхідна група з рецепцією Західного реабілітаційно-спортивного центру у с. Яворів, Львівської області

Загальні функціональні зв'язки, об'ємно-просторова композиція та структура даних об'єктів залишаються сталими.

В Україні, при проектуванні архітектурного середовища, на жаль, часто нехтують правилами доступності та Універсального дизайну. В тому числі, при проектуванні СРЦ виникають такі функціонально-планувальні проблеми, як: заздалегідь не врахований простір для певних приміщень, що призводить до їх відсутності, що натомість

призводить до об'єднання декількох функціональних процесів в одному просторі та в результаті, спричинює нераціональне використання простору в зонах, що потребують ізоляції один від одної; при проектуванні СРЦ застосовується хибна конфігурація приміщень на площі, що є недостатньою для фізкультурно-оздоровчих процесів, що проводяться в зазначених вище СРЦ і є непристосованими для користування осіб з порушенням опорно-рухового апарату (далі – ПОРА); просторова організація СРЦ не передбачає поділу на блоки, що групуються у відповідності до процесів які відбуваються у них; архітектурне середовище, що проектується, не оснащено ліфтами, відповідно до норм для ОІ [4].

Для забезпечення доступності та раціонального використаного інтер'єрного простору в СРЦ потрібно передбачити розподіл простору на наступні блоки приміщень, що є обов'язковими у СРЦ для ОІ:

- вхідний блок, що враховує тамбурну, гардеробну та технічну зони;
- рекреаційний блок – забезпечує психологічне розвантаження реабілітантів, де позитивно впливають на стан ОІ, що реабілітуються – відкритий простір та озеленення внутрішнього простору та екстер'єру;
- фізкультурно-оздоровчий блок, де функціонально-просторово об'єднано зони адаптивної фізичної культури;
- медично відновлювальний блок;
- вологий блок – забезпечений спеціальним обладнанням для осіб з ПОРА, що використовується при реабілітації в басейнах, саунах тощо;
- харчовий блок;
- житловий блок;
- адміністративний блок.

Принципами формування доступного середовища для всіх категорій населення території СРЦ є:

- логічно запроектовані коридорні системи між поверхами, блоками та корпусами споруди;
- безбар'єрний рух трансферними зонами, у тому числі через дверні прорізи, які насамперед забезпечують швидке пересування ними;
- передбачений заїзд для осіб з ПОРА які пересуваються на кріслі колясному, на перший поверх та на інші поверхи будівлі за допомоги гвинтового пандусу або ліфту для ОІ.

Важливо правильно забезпечувати простір в якому перебувають особи з проблемами ПОРА. Саме тому меблі розташовують максимально раціонально і тільки ті, що є спеціально запроектованими, зрозумілими та безпечними у використанні; а простір додатково облаштовано спеціальними опорними поручнями, особливо в санвузлах [3].

Звідси визначено, що для потреб ОІ рекомендовано враховувати: коридорні та трансферні зони не менше 1800 мм; ширину дверного прорізу не менше 1200 мм; застосування автоматизованих розсувних дверей.

Дизайн інтер'єру спортивних реабілітаційних центрів – це середовище, в якому ОІ проходять комплекс заходів з метою відновлення працездатного стану здоров'я в результаті набутої та вродженої інвалідності, або травм. Тому дизайн інтер'єру такого середовища має відігравати головну роль та враховувати потреби пацієнта.

Інтер'єрний простір в спортивних реабілітаційних центрах повинен викликати почуття безтурботності, комфорту, спокою та розслаблення.

При проектуванні інтер'єру СРЦ рекомендовано створювати універсальний простір, що має змогу трансформуватись та дизайн якого наближений до спокійної атмосфери. Такі ознаки імітують та полегшують підсвідомість та сприйняття людини, здатності підтримувати контроль над власним життям.

Особливу увагу слід приділяти індивідуальним і культурним уподобанням щодо кількості осіб в одній кімнаті, розмірів приміщення та недоторканності приватного життя.

В процесі аналізу літератури [1-6] виявлено, що особливу увагу приділяють трансформації середовища та забезпеченню інформаційної доступності (рис. 2, 3), що дає можливість особам з інвалідністю візуально розмежувати простір на особистий та загальний, тобто розділення функціональних зон середовища на блоки: постійного, загального, тимчасового перебування.

Важливими та найбезпечнішими мають бути запроектовано блоки: обслуговування, фізкультурно-спортивний та вологий (басейн, сауни, ванни). Усі зазначені блоки повинні бути функціонально відокремлені один від одного та оснащені засобами безпеки, орієнтування та отримання інформації.

Усі приміщення санітарно-гігієнічного призначення, спортивних реабілітаційних центрів повинні передбачати не менше однієї kabіни, доступної для використання усім категоріям населення на кожному поверсі.

Універсальна кабіна туалету, що забезпечує доступне користування для всіх категорій населення, має мінімальні габаритні розміри: 1650×1800 мм [5].

Рис. 2. Приклад забезпечення інформаційної доступності в реабілітаційному центрі у місті Ванкувер, Канада

Допоміжними засобами інтер'єру є освітлюваність, меблювання та колористика, поєднання та розміщення яких в результаті надає затишку внутрішньому середовищу. Рекомендовано застосовувати спеціальні ліктьові ручки, які є засобом Універсального дизайну і дають змогу користуватися усім категоріям населення та реверсивними «антипанічними» ручками (рис. 3). Такий підхід викликає у особи з інвалідністю почуття контролю над оточуючим становищем.

Рис. 3. Використання ліктьової дверної ручки в інтер'єрі медичного закладу – як засобу Універсального дизайну

Загальна концепція дизайну інтер'єру спортивних реабілітаційних центрів повинна відповідати поставленій меті, тобто реабілітаційний центр не повинен нагадувати розважальний заклад чи інше. Яскраві кольори не повинні перевищувати у процентному відношенні – 30% від загального стилістичного вирішення інтер'єру спортивного реабілітаційного центру. Рекомендовано застосовувати такі кольори для позначення трансферного руху між функціональними блоками центру, евакуаційних виходів із приміщень, поверхів і з будинків назовні, маркування дверних прорізів, ручок, інформаційних дошок та спеціального освітлення для осіб із порушенням зору (рис. 4).

Рис. 4. Приклад оформлення трансферного руху із забезпеченням інформаційної доступності в реабілітаційному центрі у місті Торонто, Канада

Спортивні реабілітаційні центри мають бути забезпечені ліфтами для пересування між поверхами. Ліфт призначений для пересування осіб з ПОРА на кріслі колісному, має мінімальні габаритні розміри: 1400×2000 мм, і дозволяє особі з ПОРА на кріслі колісному робити повне обертання в кабіні ліфту, або забезпечити одночасне пересування двом особам з ПОРА на кріслі колісному (рис. 5).

Підлога у всіх функціональних зонах спортивного реабілітаційного центру повинна мати антислизьке покриття, тактильну плитку у двох її форматах: попереджуючу та направляючу, засоби маркування трансферних шляхів світловим обладнанням. Рекомендовано застосовувати вінілове покриття підлоги, що є універсальним, екологічним та гіпоалергенним покриттям.

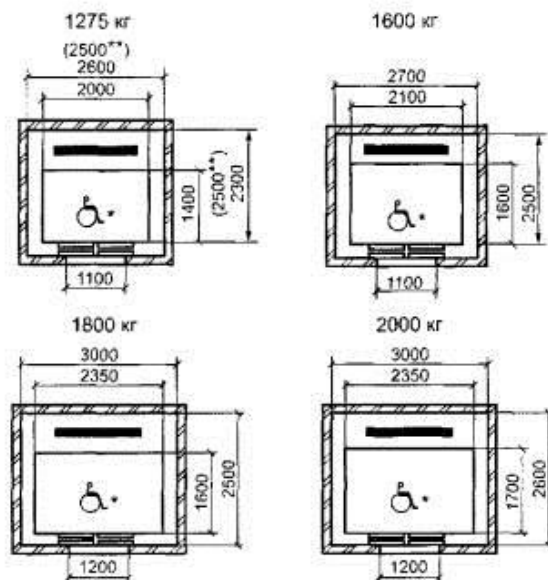

Рис. 5. Габаритні розміри kabіни ліфту для пересування осіб з ПОРА на кріслі колісному

Висновки

У ході дослідження визначено, що існує гостра необхідність створення безбар'єрного внутрішнього середовища спортивних реабілітаційних центрів. При проектуванні таких центрів на жаль, часто нехтують правилами доступності та Універсального дизайну. Визначено рекомендації до проектування інтер'єрного простору спортивних реабілітаційних центрів. Вони стосуються: входів, дверних і відкритих прорізів; безперешкодного, безпечного трансферного руху, комунікаційних шляхів, інформаційного забезпечення, інтер'єрів приміщень постійного, загального, тимчасового та спеціального призначення, забезпечення доступності всередині самої споруди та до земельної ділянки поряд – шляхом влаштування сходів, пандусів, ліфтів та підйомників, тощо, обладнання, меблів та проходів між ними; санітарно-гігієнічних приміщень, тощо. Виявлено, що загальна концепція дизайну інтер'єру спортивних реабілітаційних центрів повинна відповідати поставленій меті, тобто реабілітаційний центр не повинен нагадувати розважальний

заклад чи інше. Яскраві кольори не повинні перевищувати – 30% від загального стилістичного вирішення інтер'єру спортивного реабілітаційного центру.

Список використаних джерел

1. Абизов В. А. Концепція формування безперешкодного середовища життєдіяльності маломобільних груп населення / В. А. Абизов, Л. М. Бармашина, Т. А. Савонюк // Теорія та історія архітектури і містобудування. – 2002. – Вип. 5. – С. 278-285. Режим доступу: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/11757>
2. Будинки і споруди. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення: ДБН В.2.2-40:2018. – Офіц. вид. – К.: вид-во: Мінрегіонбуд України, 2006. – (Державні будівельні норми України). – С. 19-23. Режим доступу: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832
3. Данчак І. О. Принципи ергономічного формування архітектурного середовища помешкань для інвалідів : дис. канд. арх. наук : 1100.01. / Данчак І. О. – Львів, 2003. – 288 с.
4. Інвалідність та суспільство – Київ: Канадський центр вивчення інвалідності, ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України», 2012. – 216 с. – (Навчальні матеріали українсько-канадського проекту «Інклюзивна освіта для дітей з особливими потребами в Україні»). Режим доступу: http://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf
5. Мезенцева І. Б., Климентьев Н. А. Здания и сооружения для физкультурно-оздоровительных занятий инвалидов / И. Б. Мезенцева, Н. А. Климентьев // ЦНИИСП им. Б. С. Мезенцева. – 1991. Вип. 6. – С. 66.
6. Данчак І. О. Пристосування житлового середовища для потреб людей з обмеженими фізичними можливостями: навч. посіб. / І. О.

References

1. Abyzov, V.A., Barmashyna, L.M. & Savoniuk, T.A. (2002). *Kontseptsiiia formuvannia bezpereshkodnoho seredovishcha zhyttiediialnosti malomobilnykh hrup naseleennia* [The concept of formation of unimpeded living environment of low-mobility groups of population]. *Teoriia ta istoriia arkhitektury i mistobuduvannia. – Theory and history of architecture and town planning*, 5, 278-285. Retrieved from: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/11757> [in Ukrainian].
2. *Budyanky i sporudy. Inkluzyvnist budivel i sporud. Osnovni polozhennia: DBN V.2.2-40:2018* [Buildings and structures. The inclusivity of buildings and structures. Main provisions: DBN B.2.2-40: 2018]. (n.d.) dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn/v_2_2_40 Retrieved from: https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/dbn_v_2_2_40/1-1-0-1832 [in Ukrainian].
3. Danchak, I. O. (2003). *Pryntsypy erhonomichnoho formuvannia arkhitekturnoho seredovishcha pomeshkan dlia invalidiv* [Principles of ergonomic design of the architectural environment for disabled people]. Candidate's thesis. Lviv. [in Ukrainian].
4. Kanadskyi tsentr vyvchennia invalidnosti, VHSP (2012). *Invalidnist ta suspilstvo. Kanadskyi proekt «Inkluzyvna osvita dlia ditei z osoblyvymy potrebam y v Ukraini»* [Invalidity and suspension. Canadian project «Inclusive education for children with special needs in Ukraine»]. National Assembly of Invalid in Ukraine. Kyiv. Retrieved from: http://ud.org.ua/images/pdf/Invalidnist_ta_suspilstvo.pdf [in Ukrainian].
5. Mezentseva, Y.B., Klymentev, H.A. (1991). *Zdanyia y sooruzheniia dlia fyzkulturno-ozdorovytelnykh zaniaty ymvalydiv* [Buildings and facilities for physical and fitness classes for the people with disabilities]. TSNYYIEP ym. B.S. Mezentseva, Vol. 6, 66. [in Russian].
6. Danchak, I.O. & Linda, S.M. (2002). *Prystosuvannia zhytlovoho seredovishcha dlia*

- Данчак, С. М. Лінда. – Львів: Львівська політехніка, 2002. – 128 с.
7. Про ратифікацію Конвенції прав інвалідів: закон України від 16 грудня 2009 р. № 1767 – VI / Верховна Рада України, 2010. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1767-17>
7. *potreb liudei z obmezhenymu fizychnymu mozhlyvostiamy*: [Adaptation of the living environment for the needs of people with disabilities]. Lviv: Lvivska politekhnikha [in Ukrainian].
7. *Verkhovna Rada Ukrainy vid 16.12.2010 «Pro ratyfikatsiiu Konventsii prav invalidiv: zakon Ukrainy vid 16 hrudnia 2009 r. № 1767»* [On ratification of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Law of Ukraine of December 16, 2009 No. 1767]. (2010, 16 December). *zakon.rada.gov.ua* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1767-17> [in Ukrainian].

Bulhakova Tetiana

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6523-5770>

bulgakova358@ukr.net

Kyiv National University of
Technologies and Design

Radchenko Yuliia

juliaradchenkmail@gmail.com

Kyiv National University of
Technologies and Design

Особенности дизайна интерьера спортивных реабилитационных центров для лиц с инвалидностью

Булгакова Т. В., Радченко Ю. С.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Определение требований к формированию интерьерного пространства спортивных реабилитационных центров для лиц с инвалидностью, с обобщением основных планировочных, художественно-эстетических подходов и рекомендаций к проектированию интерьеров.

Методика. Анализ и систематизация литературных источников, исторических знаний и нормативной документации относительно проектирования интерьера спортивных реабилитационных центров для лиц с инвалидностью. Изучение и обобщение современного опыта проектирования, анкетирования соответствующей категории населения. Синтез результатов анализа.

Результаты. Выявлены особенности дизайна интерьерного пространства спортивных реабилитационных центров для лиц с инвалидностью. Сформированы рекомендации по организации доступной среды в них.

Научная новизна. Определены основные принципы формирования интерьерного пространства и принципы художественно-эстетической организации спортивных реабилитационных центров для лиц с инвалидностью.

Практическая значимость. Разработаны рекомендации по использованию определенных принципов художественно-эстетической организации в оформлении интерьерного пространства спортивных реабилитационных центров, что позволит сформировать доступную среду для лиц с инвалидностью.

Ключевые слова: дизайн, интерьерное пространство, человек с инвалидностью, доступность, безбарьерность, спортивный реабилитационный центр, комфорт

***Features of interior design of sports rehabilitation centers for persons with disabilities
Bulhakova T. V., Radchenko Y. C.***

Kyiv National University of Technologies and Design

Purpose. Defining the requirements for the design of the interior space of sports rehabilitation centers for persons with disabilities, with a summary of the basic planning, artistic and aesthetic approaches and recommendations for interior design.

Methodology. Analysis and systematization of literary sources, historical knowledge and normative documentation in relation to planning of interior of sporting rehabilitation centers for persons with disability. Study and generalization of modern experience of planning, questionnaires of corresponding category of population. Synthesis of results of analysis.

Findings. Features of interior design of sports rehabilitation centers for persons with disabilities are revealed. Recommendations have been made to organize an accessible environment in them.

Originality. The basic principles of interior design and principles of artistic and aesthetic organization of sports rehabilitation centers for persons with disabilities are determined.

Practical value. Recommendations on the use of certain principles of artistic and aesthetic organization in the design of the interior space of sports rehabilitation centers have been developed, which will allow to create an accessible environment for persons with disabilities.

Keywords: interior design, disabled person, accessibility, barrier-free, sports rehabilitation center, comfort